

A NYÚL ÉS KULTUSZA.

Irta: SÓLYOM.

KLASSZIKUS Ó-KOR népei magasabb véleményt tápláltak a manapság félénknek s a gyávaság jelképeének tartott nyúl felől; a rómaiak általában azt tartották, hogy a nyúlhús élvezete szépséget kölcsönöz annak, a ki azt állandóan fogyasztja. 29. epigrammjában MARTIAL, szíve egyik hölgyét GELLIÁT csunyának tartja, miután nyulat bizonyára sohasem evett s így e szavakkal apostrophálja őt:

«Si quando leporem mittis mihi Gellia dicis:
Formosus septem, Marce, diebus eris,
Si non derides, si verum, lux mea, narras,
Edisti nunquam, Gellia, tu leporem!»

Mindamellet a nyúl bátorsága felől valami különösen jó véleményt az ó-kor embere sem táplált, s a harcos, vagy a harczba vonuló csapat a szembejövő nyulat csak oly kellemetlen előjelnek vette, mint a jelenkor vadásza az úton előtte átszaladó tapsifülest.

A nyúl mint egyike a legszaporább emlősöknek, ősidóktól fogva a szaporaság, a családi istenáldás jelképeként méltán szerepelt. Az ó-egyiptomiak mai napig fönmaradt reliefjein, a nyúlba vetett ebbeli hitüknek symbolice ismételten is kifejezést adnak; áldozati állataik között a nyúl is szerepel, a melyet egyébként különböző módszerrel vadásztak s igyekeztek törbeejteni. A Nilus völgyében azért bőven akad még ma is mezei nyúl, jeléül annak, hogy az ó-egyiptomiak kimélni is tudták a nyulat, ám egyben tanuságaként annak, hogy a Nilusvölgy mai izlámhitű lakója megveti a vadat, illetőleg nyúlhúst.

Az ó-görögök és az ó-egyiptomiak, reliefjeik tanusága szerint, hajított furkósbotokkal ütötték le a szaladó nyulat; az ilyen hajtóbot az u. n. «lagobola» volt. A spártai előtt a nyúlhús nagy becsben állott; ebbeli népszerűsége utóbb átplántálódott Itáliába is, a hol azonban a nyúl mindig csak importvad maradt, a mennyiben Róma földjén otthont soha nem tartott. Hogy a nyúlhús élvezete szépséget is kölcsönözne, az inkább csak a caesarok idejében kezdett általános hitként elterjedni. ALEXANDER SEVERUS császár, naponta evett nyúlhúst, hogy szép legyen. A nyúlhúsnek a szépségre kiterjedő hatása, a római szerint csupán 8 napra terjedt.

Régebben, a római köztársaság idején, az akkori Róma orvosai, illetőleg kuruzslói, még mit sem tudtak affelől, hogy a nyúlhús élvezete szépséget kölcsönöz; sőt ellen-

kezőleg, azt hangsúlyozták, hogy a nyúlhús sűríti a vért, egyben pedig az embert búskomorrá teszi.

A nyulak nemével az ó-kor biologusai nem voltak tisztában; a kant a nősténytől nem is tudták megkülönböztetni. Még a nagytekintélyű AELIANUS is «*Historia animalium*» (XIII. 12.) című művében azt mondja, hogy a nyúl nemét változtatja s egyik évben kan, a másokban nősténynyé lesz.

A római birodalom egyes tájain, a nyitott szemmel, tehát ébren alvó nyúl, a halhatatlanság jelképeként szerepel s így az elhalt ember lelke a nyúlhoz hasonlatosan fog egykor örökalmából életre kelni. AESCHYLOS az Eumenidákban (V. 26.) DIONYZOS-BACCHUS jelképét látja a nyúlban.

A persa tűzímádók szent könyveiben az Avestá-ban és a Zend-ben, ötféle nyúlról történik említés; ezek közül két fajta a sivatag tájait lakja, egy a hegyvidéket, egy pedig az emberek által kultivált területeket; mindezek fölött áll a vörös-szőrű nyúl, a gyors lábú állatok fejedelme.

Az ó-hindu könyvekben a nyúl «*ea oatla*» néven szerepel; e kettős szó gyöke «*oae*», ugrót jelent, csak úgy mint a görög «*λαγώς*», a nyulat.

A héberek, MÓZES törvényei óta a nyulat is a tisztátalan állatok sorába vonták s így a nyúlhúst csak úgy megvetették, mint utóbb MOHAMED követői.

Az ó-keresztény egyházban ismételtelen szó esik a nyúlról; így ZAKARIÁS pápa meghagyja BONIFÁCIUS-nak, a nagy hittérítőnek, hogy hiveit a nyúlhús élvezetétől tiltsa el. Lehetséges, hogy a kereszténység első korszakában a nyulak római pogány kultusza birta rá a pápákat az ilyes rendelkezések megtételére. Középeurópa nagy apostolának, BONIFÁCIUS-nak tiltó szava bizonyára nem nagy foganattal járt, a mennyiben Gallia, Germánia és Scythia földein a nyúl minden időközön keresztül vadászat tárgya maradt ősidőktől kezdve mai napig; hogy mindezeidig végleg ki nem pusztult körünkből azt elsősorban is mesés szaporaságának, nem pedig a vadvédelemnek kell betudnunk.

Az északi népek közül: a skandinávok, a brittek és a skótok régen alig vetettek ügyet a nyúlra, legalább prehistorikus konyhahulladék leleteikben, a kőkkenmőddingerekben, nyúlcsontoknak nyomára eddigelé nem akadtak. A tőlünk északra lakó népek közül a lappföldi ma is megveti a nyúlhúst, holott főként hónyúlban bőséges része akadna.

A czölöpépítmények korában sem tartozott a nyúl a kedveltebb fogyasztási cikkek közé; legalább a svájci tavak mentén fölfedezett czölöpépítmények egykori lakóinak hulladékfélei között nyulak maradványára nem akadtak.

Az indogermán népeknél, ha nem is fogyasztási cikként, de áldozati állatként több helyütt szerepel a nyúl. Az ó-brittek vallási miszteriumainál a «*ceridwen*»-eknél jelentős szerepe jut a nyúlak; rendszerint az áldozati nyúl futásából következtek egy-egy harcz kimenetelére. Wales kelta eredetű őslakói, a kymrek megvetéssel szólnak a nyúlról, mivelhogy nemét lépten-nyomon változtatja; azért NEHALENNIA istennőjük tiszteletére ők is nyulat áldoztak, akkor, ha bőséget, szopora istenáldást kértek tőle. Az ó-germánok tavasz beálltával a nyulak kultuszának szánták a hímes tojást, mint a termékenység szimbolomát, a tojásokat pirosra festették, mivel szerintük is a piros

az öröm színe. A nyulaknak imputált tojásokat az ó-germánok OSTARA istennő ünnepeinek szentelték. Hihetőleg innen maradt fenn husvét-Ostern elnevezésük is. Az angolszász népek mítosza szerint a husvéti nyúl eredetileg szárnyas volt, csakis OSTARA változtatta át nyúllá, meghagyván neki «tojó» képességét. Egyébként a nyulak tavasz-kultusz eredetére már a hindu mítoszban is ráakadhatunk.

Ős magyar eleink a bölényt, a medvét, a vadkant és a királyi szarvast részesítették csupán figyelemben s így a gyávanak tartott nyúllal alig törődtek, melyet egyébként a föld egyszerű jobbága sem méltatott valami nagyobb figyelemre.

Az egyes népek vallási kultuszában oly nagy szerepet betöltő nyúl körül a néphit s a babona is, az idők folyamán sok mindenfélét összehordott.

Szászországban ma is azt tartják, hogy egy a községbe tévedő mezei nyúl a tűzveszedelem előhírnöke. A frankok földjén, az elhaltak kóborló szellemei, a néphit szerint, nyulak alakjában szaladnak éj idején ide s tova.

A szerelmi bűbajos szerek között is jelentős szerepük jut a nyulak egyes részének. Nyúlszőr, nyúlháj, nyúlvelő, nyúlcsont, nyúlürülék, mindmegannyi csodaszer a föld nem egy tájékán még manapság is. Különösen erősen izgató hatást tulajdonítanak a nyúlzsirnak, az «*axungia leporis*»-nak. Vérzések elállításához nyúlszőr-csomókat használnak. Puha szőrű nyúlőrbe göngyölgetik a csúzosok és köszvényesek fájós tagjait is. A nyúlvelőt csecsemőknek adják, hogy fogzás idején kevesebb fájdalommal törjön elő fogazatuk. A nyúlláb a kólíka, a nyúltüdő a fagyás elleni óvszer. Az Unió feketebőrű polgárai a szárított és porrá tört nyúlgyomrot általános hatású csodaszernek tartják még manapság is. Legnépszerűbb írójuk CHANDLER HARRIS hasábot írt össze a nyulaknak imputált csodaszerek hatásáról; maga a világirodalom is talán köteteket tudna erről összeírni.

A sali-törvény szerint, ha valakit «nyúl» névvel illeltek, az becsületsértést képezett; az idevágó törvényszakasz azt mondja: «*si quis alterum lepore clama verit*»), az büntetésben részesül.

A spanyol inquisitio kínzó eszközei közt is szerepel a «spékelt nyúl»; egy éles szögekkel kivert vashenger, a melyet az áldozat hátán ide-oda hengergettek.

Hogy a fiatalabb nyulak húsa kétségtelenül ízesebb, azt már egy a középkorból fennmaradt régi francia közmondás is megőrököti e szavakban:

«Les vieux lièvres et oisons,
Sont un viande de démons».

A «nyúlshívő» lekicsinylő jelző hazánkszerte eléggé közmondásos, csak úgy, mint a költő szava szerint a «gyáva nyúl», a melyet Hunnia párducza «nem szül»!

Kétségtelen sokoldalúság tehát az, a mely közkedvelt, ízes húsú mezei nyulunkat, az idők folyamán, kultuszának arra a magaslatára emelte, a melyet népszerűsége révén világszerte mind e mai napig betölteni képes is volt.

